

CÂMÎ'Û'L-FÛRS ÖRNEĞİNDE XVI. YÜZYIL BİTKİ İSİMLERİ

Hatice ŞAHİN¹

ÖZET

Türkçede bitki adları oldukça zengindir, ancak bu konu üzerine gerektiği kadar araştırma yapılmamıştır. XVI. yüzyılın Türkçe söz varlığı ile ilgili önemli bir hazine olan *Cami'ül-Fürs* Farsçadan Türkçeye yapılmış çeviri bir sözlüktür. Makalede, bu eserdeki Türkçe bitki adları liste halinde sunulacak ve kısaca açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Bitki Adları, Cami'ül-Fürs, 16. Yüzyıl Türkçe Söz varlığı.

IN MODEL OF CAMI'Û'L-FÛRS PLANT'S NAME IN XVI.st CENTURY

ABSTRACT

The names of plants are quite rich in Turkish, but this subject is not enough researched. *Cami'ül-Fürs*, which is a translated dictionary from Persian to Turkish, is an important source for Turkish vocabulary of the 16th century. In this article the Turkish plant names are given in list and explained shortly.

Key Words: The Turkish names of plants, Cami'ül-Fürs, Turkish vocabulary of the 16th century.

Dillerin söz varlığı, o dili konuşan insanların maddi ve manevi kültürünü, dünyaya bakış açısını da yansıtır. Belirli alanlardaki kelimelerin çokluğu ve ayrıntılı oluşu dillerin söz konusu alanla ilgili genel tutumunu açık bir şekilde gösterir. Bunun yanında nesnelere ve kavramların isimlendirilmesi de o dili konuşan insanların dünyayı anlama ve anlatma yollarını ortaya koyar.² Sözlükler, bir dilin belli bir dönemde söz varlığını doğrudan ortaya koymaları açısından büyük önem taşıyan eserlerdir.

Halk arasında gıda, ilaç, boya ve süs olarak kullanılan bitkilerin isimleri, Türkçede dikkate değer bir zenginlik gösterir. "Türkiye'de 9.000 kadar yabancı bitki türünün yetiştiği bilinmektedir. Buna karşılık Derleme Sözlüğü (Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü)'nde yaklaşık olarak 3.000 kadar Türkçe bitki adı bulunmaktadır. Türkiyede yetişen bitki türlerinden üçte birinin Türkçe adının

¹ Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fak. Öğretim Üyesi.

² Doğan Aksan, *Türkçenin Sözvarlığı*, Engin Yayınları, Ankara, 1996. s.7

bulunması, halkın bitkilere karşı olan yakın ilgisini açık bir şekilde göstermektedir.”³

Türkçede yazı diline girmiş olan bitki isimlerinin yanında halk arasında kullanılan ve bölgelere göre değişiklik gösteren bitki isimleri, çeşitli alanlarda yapılmış çok sayıda çalışmaya rağmen şimdiye kadar tam olarak ortaya konamamıştır.

“Türkçedeki bitki adlarının gereğince araştırıldığı söylenemez. Günümüz Türkçesinde yazı diline girmemiş çok sayıda bitki adı bulunmaktadır. Bu alandaki terimlerin çokluğu, hemen her yörede aynı bitkinin farklı kelimelerle adlandırılmasından kaynaklanmaktadır. Bunların gerek derlenmesi gerekse karşılıklarının doğru bir biçimde belirtilmesi bu alandaki çalışmaların en önemli güçlüğüdür.”⁴

Divan ü Lügati't-Türk, Türkçe bitki isimleri ile ilgili ilk bilgileri veren eser olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵ Bu eserde geçen bitki isimlerinin bugün Anadolu'da kullanıldığı da belirtilmektedir.⁶

Anadolu sahasında ise ilk olarak bitki isimlerini ele alan eser, en eski telif tıp yazması olarak bilinen İshak bin Murad tarafından yazılmış olan Edviye-i Müfrede'dir.⁷

Bunun dışında bitki isimlerinin Anadolu'da ve diğer Türk lehçelerindeki kullanımı, botanik çalışmaları, sözlük çalışmaları, folklor çalışmaları için de araştırma konusu olmuştur.

³ Turhan Baytop, *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu yayınları Ankara 1994, s.5. Gönül Kaynak, Ruziye Daşkın, Özer Yılmaz, *Bursa Bitkileri*, Uludağ Üniv. KETAM Yay. Bursa 2005, s.7'de Türkiyedeki bitki türü sayısı 12.000 olarak gösterilmekte ve bu bitki türlerinin 3/1'inin sadece ülkemizde yetiştiği belirtilmektedir.

⁴ Zafer Önler, “XIV. ve XV. Yüzyıl Anadolu Türkçesi Botanik Terimleri”, *Journal of Turkish Studies, Türklük Bilgisi Araştırmaları*, Fahir İz Armağanı I, Volume 14, 1990, s. 357

⁵ Kaşgarlı Mahmut, *Divan ü Lügati't-Türk*, Çev. Besim Atalay, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1985

⁶ Turhan Baytop, *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu yayınları Ankara 1994, s.5

⁷ Eser hakkındaki bilgi için bkz. Mustafa Canpolat, “XIV. Yüzyılda Yazılmış Değerli Bir Tıp Eseri Edviye-i Müfrede”, *Türkoloji Dergisi C.V, S. 1*, Ankara 1973, s. 21-29

Türk dilinin bilinen ilk sözlüğünün ardından çeşitli tarihlerde, çeşitli amaçlarla, çeşitli niteliklerde hazırlanmış çok sayıda sözlüğü mevcuttur. Bu sözlüklerden 907/1501-1502 tarihinde Türklere Farsçayı öğretmek amacıyla yazılmış mensur bir sözlük olan Cāmi'ü'l-Fürs adlı sözlük de amacı bu olmasa da XVI. yy. Türkçesinin söz varlığıyla ilgili son derece değerli malzemeler sunmaktadır. Bâb ve fasıl düzenine bağlı kalınarak hazırlanan eserde yaklaşık 8000 Farsça isim maddesi ile bu isimlerin Türkçedeki karşılıkları bulunmaktadır. Ancak bu söz başlarının birçoğunun birden fazla karşılığının verildiği göz önünde tutulduğunda bu sayının daha da arttığı görülmektedir. Eserde somut ve soyut çok sayıda kelimenin yanında yemek isimleri, oyun isimleri, hayvan isimleri -özellikle kuş isimleri- de önemli bir bölüm oluşturmaktadır.

Bu yazıya konu olan bitki isimleri de sözlükte dikkat çekecek yoğunlukta bulunmaktadır. Bugüne kadar tıpla ilgili eserler, botanik terimlerinin ilk ve en önemli kaynağı kabul edilegelmiştir. Gerçekten de tıp yazmalarında geçen bitki isimleri bu konu üzerinde çalışanlar için vazgeçilmez öncelikli kaynaklardandır.⁸ Ancak Cāmi'ü'l-Fürs örneğinde görüldüğü kadarıyla dil tarihinde hazırlanmış sözlükler de çok sayıda bitki ismi barındırması açısından konuyla ilgili önemli kaynaklardan kabul edilebilir nitelik taşımaktadır.

Bu yazıda yer alan bitki isimlerine kaynaklık eden Cāmi'ü'l-Fürs, Farsça'dan Türkçe'ye çeviri bir sözlüktür. Eserin Cāmi'ü'l-Fürs veya Cāmi'ü'l-Fāris adıyla tespit edilen değişik nüshaları bulunmaktadır. Ancak bu nüshalarda müellifin ya da müstensihinin adı kesin olarak belirtilmemiştir.

A- Cāmi'ü'l-Fürs: İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Şehit Ali Paşa Kitaplığı, 2616, Kemal Paşa-zāde Şemseddin Ahmed b. Süleyman (873-940)

B-Müntehāb-ı Cāmi'ü'l-Fürs: A.Ü. DTCF Ktp. M.Con. A. 351 numarada kayıtlı 15 satırlı 8 varaktan oluşan talik hatla yazılmış eser, Cāmi'ü'l-Fürs'ün üçüncü bölümünü kapsayan bir nüshadır.

Cāmi'ü'l-Fāris adıyla ise eserin değişik nüshaları mevcuttur.

A- Cāmi'ü'l-Fāris: Konya İzzet Koyunoğlu Ktp. 13622

B- Cāmi'ü'l-Fāris: İstanbul Millet Ktp. Ali Emirî Lgt. 39/ Lgt.71./ F. 251.

C- Cāmi'ü'l-Fāris: Ankara Milli Ktp. A.Ötüken 176.

⁸ Zafer Önler, "XIV. ve XV. Yüzyıl Anadolu Türkçesi Botanik Terimleri", Journal of Turkish Studies, Türklük Bilgisi Araştırmaları, Fahir İz Armağanı I, Volume 14, 1990, s. 357

Yukarıda belirtilen nüshalar eserin beş bölümünü de kapsayan nüshalardır. Bunların dışında beş bölümden oluşan sözlüğün bazı bölümlerini kapsayan nitelikte nüshalar da tespit edilmiştir.

D-El-Emsiletü'l-Muhtelif: tlf.1194/1780. Müellifi bilinmiyor. Ankara Milli Ktp. Yz.B.A.(a) 4739. Bu nüsha, Cāmi' ü'l-Fāris'in ikinci bölümünün sonunda yer alan fiil çekimlerinin anlatıldığı bölümü kapsamaktadır.

E-Cāmi' ü'l-Fāris: Bursa İnebey Ktp. Hüseyin Çelebi 1156/1

Cāmi' ü'l-Fürs, yukarıda da belirtildiği gibi çok sayıda bitki ismini içeren bir eserdir. Derlemeye çalıştığımız bitki isimleri, eserde değişik biçimlerde verilmiştir. Söz konusu bitki isimleri, kimi zaman söz başında kimi zaman da bir söz başının açıklanması sırasında geçmiştir.

elvā: Şabr didükleri ot.

derrā: Böğürtlen ve yemişen didükleri.

petkup: Bir ekşi reçeldür ki kozıla ve şaramşağıla ve yoğurdla iderler

gıyşe: Bir otdur 2- haşır otı gibi çuval örerler şaman taşırılar ve ol çuvala dahı gıyşe dirler ve dirler ki 3- haşır kıamışdır [ammā haq budur ki iflamur kabından iderler.]

Bazı bitki isimlerinin sadece Farsça madde başlarında verildiği ve karşılırlarına belirsiz bir açıklama yazıldığı da görülmektedir.

'ākır karhā: Ma' ruf bir otdur edviye envā'ından

ķaymūliyā: İki dürlü yaprağın adıdır biri ağ ve biri kıızıla mâyil olur Endülüs ve İrmen 10-vilâyetinden gelür.

ķüşeyrā: Ma' ruf edviye [dārū] kısmındandır.

Kimi zaman aynı bitkinin farklı dillerde nasıl karşılandığı veya söz konusu dillerde nasıl değişikliğe uğradığı konusunda da bilgi verilmiştir.

dehmşüt: Dāfni ağacı ki 'Arabca şeceretü'l-gārr dirler ve Rumca zāfni dirler.

şipt: bi'l-Fārisi: Torak otı ta'rib idüp şibis dirler

ķebest: bi'l-fetheteyn 8- ve'z-zammeteyn: Hançal otı ki ebu ehl ķarpuzı dirler ve ķarğa ķavunı ve it hıyārı

bābūne: Babadye 6- çiçeği ki bābūneç dimekle ma' rufdur, eķibbā ķatında bizüm vilâyetimizde ķoyun gözi dirler ve 7- ba' zılar şıgır gözi dirler ammā zann iderem ki

şığır gözi ve koyun gözi birbirine muhâlif çiçekdür. 8- Ba'zılar koyun gözine bābūne dir ve ba'zılar şığır gözine bābūne dirler.

Yazar, kimi zaman bitki isimlerinin açıklanması sırasında yararlandığı diğer kaynak sözlüklerden farklı görüşler ileri sürmüş, diğer sözlüklerdeki bilgilerin doğru olmadığını ifade etmiştir.

rened; *bi-fetħi'n-nūn: Dāfni ağacı gerçi 19-lügat kitāblarında 'ud didiler.*

kübüste: *Hanzal otı ki ebū cehl karpuzı daħı dirler 19- acıdur ve ağudur ve it hıyārına daħı dirler bu daħı bunun biridür belki daħı artuğdur.*

recl: *Mi'yār-ı Cemālīde semārūğ ma'nāsına naql olunmuş ve tıbb kitāblarında pırpırım 10- didükleri otur.*

dehle: *Geven otı ve dirler ki kındire didükleri 14- otur ve dirler ki haşır kāmışıdur.*

ħirū: *Bir nev' çiçekdür, şarū olur ve gök olur, benefşi olur. Anuñ 12- yağın tutarlar ammā ba'zı erbāb-ı lügat ħatmī ma'nāsına naql itdiler ħaḫādur esmā'-i edviyyede 13- erbāb-ı lügatūñ naqline i'tibār yoğdur.*

Bu çalışmanın amacı, XVI. yy.da yazılmış ansiklopedik bir sözlük niteliğinde olan Câmi'ü'l-Fürs adlı sözlük örnek alınarak, XIV. yy. sonu ve XV. yy.da yazılmış olan tıp yazmalarında geçen bitki isimlerinin ortaya konduğu çalışmaların yanında XVI. yüzyılda Anadolu'da kullanılan bitki isimleri kadrosunun genel durumunu ortaya koyabilmektir.

Bu çalışmada eserde geçen bitki isimleri metin içinde sadece söz başlarının açıklandığı bölümler taranarak bir araya getirilmiş ve alfabetik sıraya dizilmiştir.⁹ Ancak doğrudan bir madde başının karşılığı olan bitki isimlerinin sözlükteki madde başı da listede parantez içinde koyu biçimde verilmiştir. Dizilen bitki isimlerinin kökenleri belirtilmeye çalışılmış, anlamları verilmiş ardından belirlenebilenlerin Latince karşılıkları parantez içinde gösterilmiştir. Ele alınan isimlerin metinde geçtikleri sayfa ve satır numaraları da belirtilmiştir.

Farsçadan Türkçeye bir sözlük olması nedeniyle, Câmi'ü'l-Fürs'te Farsça bitki isimlerinin hissedilir çoğunlukta olduğu görülmektedir. Arapça ve Türkçe olanların

⁹ Bu çalışmada bitki isimlerinin sıralanışı konusunda "Zafer Önler, "XIV. ve XV. Yüzyıl Anadolu Türkçesi Botanik Terimleri", Journal of Turkish Studies, Türklük Bilgisi Araştırmaları, Fahir İz Armağanı I, Volume 14, 1990, s. 357-392" künyeli çalışma esas alınmış ve çok sayıda bitki isminin belirlenmesinde bu yayımdan yararlanılmıştır.

yanında Arapça kanalıyla dilimize geçen Yunanca bitki isimleri de metin içinde verilmektedir.

Tek kelimeden oluşan Türkçe ve yabancı bitki isimlerinin yanında sözlükte Arapça, Farsça ve Türkçe tamlama yapısında olan bitki isimlerinin sayısı da az değildir. ḥabbetü'l-ḥazra, ḥabbü's-selâṭin, kesfereti'l-birü, yebrücu's-şanem, emîr-i 'âşikân, lisân-ı 'uşfûr, servî-i cebelî, oğlan aşısı, it boncuğı, kırt kulağı, yılan yaşduğı, yoḥsul urğamı gibi. Bunun yanında ıssı ot, kıra ağaç, kıra dut gibi sıfat tamlaması yapısında olan Türkçe bitki isimleri de mevcuttur.

Câmi'ü'l-Fürs örneğinde görüldüğü gibi bitki isimleri konusunda tarihi sözlükler de önemli birer kaynak durumundadır. Ayrıca bitki isimlerinin bilinen güçlüklerine rağmen derlenip bir araya getirilmesi, kaynaklarının belirlenmesi, Türkçe olanların morfolojik ve semantik yapılarının ortaya konması gerekliliğı de açıktır.

A

abanos: Yun. Abanos ağacı, (*Lignum ebeni*) 11b-15 (**sâc**)

acı tere: Aşktere (*Cardonine amara*) 17a-17 (**reşâd**)

'ades: Ar. mercimek, (*Lens culinaris*) 52b-6, 52b-7, 78a-20, 78b-3 (**nesk/nisk**), (**nersek**), (**mercuvvu**), (**mencü**)

ağı kınduz: Kındüsotu, (*Nerium oleander*) 36b-8 (**ķandus**), (**kündüs**)

ağı seliḥa: (?) 5a-17 (**kesilâ**)

aluc: Far. Yabani bir ağaç ve yemişi, Alıç, (*Crataegus*) 25a-21, 43b-20, 50a-10 (**kühanc**), (**zu'rür**)

'anber: Ar. Amber, (*Geum urbanum*) 104b-3, 83b-2, 86b-8, 'a.e 104b-4 (**pîle**), (**şâhbüy**)

anduz: Andız otu, (*İnula helenium*) 67a-21 (**râsen**)

anîsün: Yun. Anason, (*Pimpinella anisum*) 100a-3 (**nân-ḫâh**)

anzarut: Far.'Anzurüt, anzurüt, göz otu, (*Astragalus sarcocolla*) 86b-11, 97a-5 (**ḥuncide**)

ardıc: Ardıç ağacı, (*Junperus*) a.1 32a-3, a.uñ 53a-14

arduc: Ardıç ağacı, (*Junperus*) 24b-18, 34b-16, 77a-3 (**ârs**)

'aşbur: Ar. Yalancı safran, (*Carthamus tinctorium*) 58a-15 (**behzem**)

azâd ağacı: Bir çeşit ağaç, (*Zelkova carpiniifolia*) 50a-2 (**sirişk**)

ayrık otu: Ayrık otu, (*Cynodon dactylon*) 11b-7, 33a-21, 61a-21 (**rîvâc ve rîbâc**) (**fîriz**) (**firiş**) (**necm**)

ayu güli: Gelincik çiçeğı, (*Papaver rhoeas*) 5b-4, 5a-2 (**favâniyâ**), (**kehbâyâ**)

ayva: Ayva, (*Cydonia oblonga*) 101b-11, 82b-21 (**bih**), (**ābī**)

‘azābe: Yılgun kuzağı, azaba, yosun, (*Tamarix tetrandia*) 77b-21 (**gez māzū**)

B

babadye: Far. Papatya, (*Matricaria chamomilla*) 80b-5 (**bābūne**)

bābūne: Papatya, (*Matricaria chamomilla*) 56b-5 (**kūpel**)

bābūnec: Far. Papatya, (*Matricaria chamomilla*) 80b-6, 80b-8, 80b-8 (**bābūne**)

bād renbūd: Far. Tatranbu adında bir çeşit bitki, oğul otu, kovan otu, (*Melisa officinalis*) krş. *bādrāncbūye*, *bādrenbe*, 65a-4 (**türünčan**)

bādem: Far. Badem, (*Amygdalus communis*) 55a-16

badılcan: Ar. Patlıcan, krş. *bādincān*, (*Solanum melongana*) 63a-16, b.a 34a-14 (**bātngān**)

bādincān: Ar. Patlıcan, krş. *badılcan*, (*Solanum melongana*) 63a-16 (**bātngān**)

badrağ: badrık, Yabani reyhan, dağ reyhanı, (*Ocimum*) 46b-7 (**bāzrūğ**)

badrāncbūye: Far. Tatranbu adında bir çeşit bitki, oğul otu, kovan otu, (*Melisa officinalis*) krş. *bādrāncbūye*, *bādrenbe* 75a-9 (**bādrenbū**)

bādrenbe: Far. Tatranbu adında bir çeşit bitki, oğul otu, kovan otu, (*Melisa officinalis*) krş. *bādrāncbūye*, *bādrenbe* 80b-17 (**bādrenbū**)

bādrūc: Bir tür reyhan, (*Ocimum*) 80b-18 (**bārenkbūye**)

bağa yaprağı: Sinirotu, (*Plantago*) 37b-6, 39b-10, 89b-15, 90a-9 (**isfeyuş ve ispiyuş**), (**zebān bere**), (**zevān bere**)

bahār: Far. şığır gözi sarı papatya, (*Anthemis nobilis*) 60b-4 (**kār çeşm**)

bağam ağacı: Bakam ağacı, (*Caesalpinia echinata*) 66b-12 (**dār-ı perniyān**)

bağlatü'l hamka: Ar. Semiz otu, (*Portulaca oleracea*) 53b-18, 63b-15, 81b-5, 82b-15 (**per behen**), (**buğle**), (**buğale**)

bağurı: Far. <bakra'i, Bir çeşit kavun, (*Citrus medica?*) 11a-15, 47a-14 (**benc**), (**beng**)

balād-ı kimnūn: Yun. Kimyon (*Carum carvi*) 5a-16 (**kerāviyā**)

balamuğ: Palamut ağacı, (*Quercus*) 12b-13, 15b-19 (**kāluc**)

balasān: Ar. Belesān, Pelesenk ağacı ve bundan elde edilen yağ, (*Commiphora opobalsamum*) 64a-15 (**balasūn**)

baldıran: Yazın tarlalarda yetişen gövdesi toprak içinde olan ve yenilebilen bir bitki baldıran otu,

- (*Conium maculatum*) 69b-15, 82b-15 (**şügerân**), (**buħale**)
- baldırı kıra: Baldırıkara (*Aspelinum adianthum*), 63b-18 (**perri sipād u şân**).
- beg börki: Kadife çiçeği, horoz ibiği (*Fumaria officinalis*) 31b-5, 93a-8 (**bustân efrüz**), (**şehtere**)
- bellüt: Ar. Pelit ağacı, meşe palamudu, (*Quercus*) 15b-12, 69a-13, 78a-1, 86b-13 (**sindiyan**)
- benefşeç: Ar. Menekşe, (*Viola tricolor*) 82b-7 (**benefşe**)
- benefşe: Ar. Menekşe, (*Viola tricolor*) 3a-20, 28a-6, 38a-4, 52b-11, 53a-1, 102a-7 (**firfir**), (**nimişek**), (**venemşek**)
- benefşi: Ar. Menekşe, (*Viola tricolor*) 76b-11
- benūs: Ar. Kavlagan ağacı, çınar ağacı, (*Platanus orientalis*) 37b-13 (**bânkaş**)
- berdağ: Ar. Pire otu, civan perçemi, (*Achillea*) (?)82b-10 (**büre**)
- bertūf: Ar. (?), 50a-9 (**şābāng** ve **şāhbānek**)
- besfāyic: Ar. Bespāye otu, (*Polypodium vulgare*) 82a-6 (**pespāye**)
- bezr-i kaṭṭūna: Sinirotu, (*Plantago*) 37b-6, 70b-17 (**isfeyuş** ve **ispiyuş**) (**fesliyün**)
- bīd encir: Far. Keneotu, (*Ricinus communis*) 42a-8 (**ħırva‘**)
- birinç: Far. Pirinç, (*Oryza sativa*) 3a-16, 7b-19, 28b-8, 93a-14
- birzevn: Ar. (?) 106a-7
- biş barmaq: Beşparmakotu, (*Potentilla reptans*) 64a-18 (**bintāfilün**)
- bögrülce: Bögrülce, börülce, (*Vigna sinensis*) 5b-13, 24a-16, 47a-9, 52b-6 (**lübyā**), (**decir**), (**nersek**)
- bögürtlen: Bögürtlen, (*Rubus rosaceae*) 4a-8, 70a-17, 98a-12 (**derrā**), (**ħertūt**), (**ğevsec**), (**‘ayzerān**) (**kīhe**)
- buğday: Buğday, (*Triticum aestivum*) 61a-1 (**gendum**)
- būrağ-ı ermen: (?) 73b-21 (**netrün**)
- bure otu: Pireotu, civan perçemi, (*Achillea*) 98a-8 (**keykevāşe**)
- buyan otu: Meyan otu, meyan kökü, (*Glycyrrhiza glabra*) 36a-9, 47a-16 (**sūs**), (**buyānek**)
- büber: Yun. Biber, (*Piper*) 29a-18, 53b-17, 56a-5, 5a-18 (**kevber**), (**pūlpūl**)
- C**
- cedvār: Kāfur kokulu, zencefil türünden bir bitki, (*Curcuma zedoaria*) 73a-12 (**mah-pervin**)
- cemācim: Ar. Kadife çiçeği, horoz ibiği (*Fumaria officinalis*) 31b-5 (**bustân efrüz**)
- cırcır: Ar. Yabani pırasa (*Allium porrum*) 13a-6 (**keylec**)

cülnâr: Ar. Gülnar, yabani nar ağacı,
(*Punica granatum*) 29a-4, 30a-5
(**nârher**)

Ç

çaqır diken: Aptesbozan otu,
(*Sarcopoterium spinosum*) 15a-
21, 84b-13 (**bâd-âverd**), (**çerhe**)

çam ağacı: Çam ağacı (*Pinus*) 13a-20,
27b-3, 34a-18, 34b-2, 45a-11,
52b-9 (**nüc**), (**şanavber**), (**giz**),
(**naj**), (**nüj**), (**sâzak**), (**neşk**)

çavdar: Çavdar, (*Secale cereale*) 19a-
4, 29a-16, 59a-12, 72a-9
(**kevred**)

çedene: Kenevir otu, (*Cannabis*
sativa) 53a-1 (**venemşek**)

çenâr: Far. Çınar ağacı, (*Platanus*
orientalis) 34b-16, ç.e 13a-10
(**arüs**)

çeşmek: Far. Gözotu, (*Solanaceae*)
82a-13 (**püşme**)

çetük otu: Kediotu (*Hordeum*
murinum) ç.nuñ 47a-10 (**peleng-**
müşk)

çınar: Far. Çınar, (*Platanus orientalis*)
23a-18, 37b-14, 37b-15, 90a-6, ç.
ağacı 7a-2 (**dulb**)

çiğdem: Çiğdem (*Crocus cantellatus*)
18a-5, 101a-10 (**şenbelid**),
(**hürye**)

çikrek: Karaağaç, (*Ulmus*) 24a-21
(**derdâr**)

çimşir: Şimşir, (*Buxus sempervines*)
18a-4, 27a-4 (**şimşâd**), (**şimşâr**)

çoğan: Çöven, (*Gypsophila*) 62b-19,
ç.a, 16b-13, 32a-16, 93b-19,
105a-13, , ç.a 78a-6

çördük: Kökü yenilebilen bir çeşit
kokulu ot, (*Echinophora*
tenuifolia) 88b-21 (**dinârüye**)

çörek otu: Çöreotu, (*Nigella*
damascena) 33a-9 (**şuniz**)

çükündür: Far. Pancar, (*Beta vulgaris-*
folliora) 23a-16, 27a-12, 55b-14,
75a-10 (**çuğundur**), (**şündür**),
(**şütâl**), (**pâzû**)

D

dâfni: Yun. Defne ağacı, (*Laurus*
nobilis) 17a-18, d. ağacı 9a-15,
27b-12 (**dehmşût**), (**rened**), (**ğâr**)

dâriçini: Far. Tarçın, (*Cinnamomum*)
103a-13 (**darçini**)

dârû: Far. Darı, tane, tohum, (*Fractus*
milli) 5a-14, 27a-5, 30a-5, 37b-
14, 38b-6, 3a-13-, 53a-20, 54a-
19, 66b-9, 69b-17, 73a-12, 84a-
4, 85b-20, 99a-11, 99a-6,
d.dur3a-15, 4b-6, 4b-9, 8b-16,
10a-6, 21a-6, 27b-, 50a-4, 52b-4,
64a-17, 65a-5, 73b-21, 74a-1,
93a-8, 95a-17, 99a-11, 100a-3,
100a-3, d.nuñ 52b-2, 73b-12,
d.yı 48a-11

delüce: Buğday aralarında biten
siyah, acı bir bitki, (*Lolium*
temulentum) 60a-3, 68b- 2, 88a-
18, 101b-10 (**şeylem**), (**zevân**),
(**dınka**)

demür diken: Demirdikeni, (*Tribulus*
terrestris) 92b-6 (**şükühe**)

- denbel otı: eşek marulı, uzu gevreği, kuzukürkü, (*Sonchus oleraceus*) 28a-3 (**kāhūher kāhū-yı hār**)
- deñiz köpüğü: (?) 25a-13 (**zebedü'l-bahr**)
- derca': Ar. Mürdümük, ak burçak, (*Lathyrus sativus*) 24b-5 (**destyār**)
- dermene: Yavşan, ilaç olarak kullanılan acı bir ot, (*Artemisia*) 49a-3 (**hüncek**)
- derşame: (?) 33a-4 (**sınber**)
- deryaş: (?) 74b-20 (**yentün**)
- deve tabanı: Geniş yapraklı bir süs bitkisi, (*Cyclamen coum*) 31a-6, 55b-6 (**uşturgāz**), (**şütür-gāz**)
- dilgü taşığı: İtkasarı, (*Orchis hircina*) 64a-21 (**büzidān**)
- döngel: Töngel yemişi, (*Espilus germanica*) 53a-18 (**izgıl**)
- dulb: Ar. Çınar (*Platanus orientalis*) 23a-18 (**çenār**)
- dügün çiçeği: Dügün çiçeği, kelebek otu, (*Ranunculaceae*) 12b-17 (**kebikeç**)
- E**
- ebem gümece: Ebe gümece, (*Malva sylvestris*) 9a-10, 13b-2, 47a-15, 84a-16 (**hod pereşt**) (**vertāc**) (**penirek**) (**tüle**)
- ebrū-yı şanem: Far. Kankurutan otu, adamotu, (*Mandragora autumnalis*) 46a-3 (**isterenk**)
- ebü cehil karpuzu: Ar. Bir çeşit karpuz, Acı karpuz, (*Citrullus colocynthis*) 77b-15, e. 10a-8, 95a-18 (**kebest**), (**küpüstü**), (**kübüste**)
- efriyün: Far. Sütleğen, ferbiyun, (*Euphorbia*) 70b-9 (**ferbiyün**)
- egir: Kasıkotu, (*Acorus calamus*) 9b-6, 12b-5, 13b-1, 31b-1, 82a-2 (**sürt**), (**ğudullüc**), (**vec**), (**bej**), (**fejej**), (**püje**)
- eglik: Far. Havacıva, (*Alkanna tinctoria*) 27b-16, 87a-3, 93b-4, 93b-4 (**ğancār**), (**hāncide**), (**ğāje**)
- egliyük: Far. Havacıva, (*Alkanna tinctoria*) (?) 27a-8 (**şüncār**)
- egren: Kızılcık denilen meyve, (*Cornus*) 45b-3 (**nıbk**)
- el-lürc: Tavşan kirazı, (*Ruscus aculeatus*) 13b-1 (**vec**)
- emir-i 'āşikān: Ar. Kadife çiçeği, horozibiği (*Fumaria officinalis*) 31b-5 (**bustān efrüz**)
- encir: Far. İncir, (*Ficus carica*) 22b-5, 26b-14, 42a-8, 94b-2, e.dür 26b-15 (**şāh**)
- encüdān: Far. Kadı ağacı, hiltit, şeytanboku, (*Ferula assafoetida*) 63a-7 (**enkürān**)
- endürüz: (?) 78a-5 (**kiniştü**)
- ercüvan: Far. Erguvan çiçeği, (*Cercis siliquastrum*) 62b-4 (**erğevān**)
- erük: Erik, (*Prunus domestica*) 10b-17, 19a-8, 33a-18, 44b-11, 52b-

- 10, 79b-5, 79b-5, 66a-8, 86a-4, e.i 79b-5 (**ālū**)
- erz: Ar. Erez, delice, (*Lolium temulentum*) 31b-5 (**bustān efrūz**)
- eşir bâreş: Ar. Hatun tuzluğu, diken üzümü otu, (*Berberis crataegina*) 49b-8 (**zirîşk**)
- eşek dikenî: Deve dikenî, boğa dikenî (*Eryngium*) 29a-12 (**kenger**)
- eşek marulî: Kuzu gevreği, kuzukürkü, (*Sonchus oleraceus*) 28a-3 (**kāhūher kāhū-yı hār**)
- eşek tırbi: Bayırturbu, yabancı kaşıkotu, (*Armoracia rustica*) 23b-10, 86a-4 (**hārzehre**)
- eşhūn: Far. Işgın, (*Rheum ribes*) 11b-7, 62b-17 (**rīvāc ve rībāc**) (**uşebhūn**)
- evelik: İspanağa benzer bir ot, (*Rumex obtusifolius*) 62a-9 (**āfilūn**)
- evgir: Far. (?), 98b-15
- eyreli: Eyreli otu, krş. iyreli, (*Pteridium aquilinum*) 35a-17, 36a-6, 39b-15, 78a-15 (**betāris**) (**serhas**) (**kīl dārū**)
- F**
- farāsīyūn: Yabancı pırasa, (*Allium porrum*) 27a-7 (**şenār**)
- fāvāniyā: Far. Gelincik çiçeği, ayı gülü denilen bitki, (*Poenia officinalis*) 5b-4 (**kehbāyā**)
- felez herec: Far. Katırkuyruğu, filboğan denilen ot, (*Equisetum arvense*) 83a-19 (**bilezehre**)
- ferbiyūn: Ar. Sütleğen otu ve bundan elde edilen tıbbi zamk, krş. *ferbüyūn* (*Euphorbia officinarum*), 70b-8 (**ferbiyūn**)
- ferbüyūn: Ar. Sütleğen otu ve bundan elde edilen tıbbi zamk, krş. *ferbiyūn* (*Euphorbia officinarum*) 63b-14 (**ber-buyūn**)
- ferfiyūn: Ar. Sütleğen otu ve bundan elde edilen tıbbi zamk, (*Euphorbia officinarum*) 63b-13 (**ber-buyūn**)
- fesligen: Far. Fesleğen, reyhān (*Ocimum basilicum*) 59b-14 (**şāhperem** ve **şāhdem** ve **şāhsiperem** ve **şāhsipergam**)
- feycer: Ar. Sedef otu, (*Ruta graveolens*) 7a-7 (**sedāb**)
- funduk: Fındık, (*Corylus maxima*) 82a-10
- fıstık: Far. Fıstık, (*Pistacia vera*) 82a-10 (**püste**)
- fig: Burçak, fig, (*Vicia sativa*) 5b-13, 56a-7 (**lūbyā**) (**fūl**)
- fülfül: Ar. Karabiber, (*Piper*) 27b-5, 27b-8, 29a-18, 53b-18 (**kevber**)
- G**
- gāv zübān: Far. Sığırdili, (*Anchusa officinalis*) 64b-2 (**bağalşan**)
- gelincük: Gelincik, (*Papaver rhoeas*) 27a-1, 77a-4 (**şakır**)

gerdene otu: Yabani pırasa (*Allium porrum*) 13a-613a-6 (**keylec**)

geven: Baklagillerden bir çalı, (*Astragalus*) 5a-14, 18a-21, 88b-13 (**ķetād**)

girebolı: Gilaburi, (*Viburnum opulus*) 70a-11 (**ķaberķūn**)

göz otu: Göz otu, (*Astragalus sarcocolla*) 87a-2 (**ķāncīde**)

gügem erük: Dağ eriđi, (*Prunus spinosa*) 60b-12, 79b-5 (**ķejem**), (**ālūce**)

göl: Far. Gül, çiçek, (*Rosa canina*) 23b-2, 25a-10, 47a-12, 56a-20, 56b-8, 56b-8, 72a-1, 72a-2, 83a-13, 96b-10, 96b-6, g.den 46b-20, g.dür 50b-4, 73a-5, 93b-2, 104a-16, 104a-18, g.e 13a-2, g.i 31b-4, g.leri 31b-4, 38a-12, 50a-1, 62b-4 (**ķīre**)

göl-i nesrīn: Nesrin, yabani gül, (*Rosa canina*) 73b-18 (**nesteren** ve **nesterīn** ve **nesterdīn** ve **nesrīn**)

göluf: Far. Gül, (*Rosa canina*) 73b-18 (**nesteren** ve **nesterīn** ve **nesterdīn** ve **nesrīn**)

günekber: Kasnı bitkisi, (*Ferula szowitsina*) 105a-21 (**ķāsnī**)

güneyik: Hindibā, (*Cichorium endivia*) 13b-2, 45a-17, 84b-14, 105a-21 (**vertāc**), (**ķarahķakūk**)

güyegü otu: Güveđiotu, (*Origanum vulgare*) 23a18, 26a-6, 37a-19,

62a-12 (**ķalender**), (**sa' ter**), (**āviş**), (**āvişen**)

H

ķabbetü'l-ķazra: Ar. Çitlembik yemişi, (*Pistacia terebinthus*) 90b-2 (**sebzāne**)

ķabbü's-selāfīn: Ar. (?)17a-12 (**dend**)

ķadeng: Far. Kayın ağacı, (*Fagus orientalis*) 4a-16, 4a-17, 48b-8 (**ķadeng**)

ķakeşi: Far. Kuş ekmeđi, kıvıl tüderi (*Polygonum bistorta*) 85b-21 (**ķūbe**)

ķalhān: <<ķaluğan (?) 16b-13, 66b-1 (**ķerend**)

ķanzal: Ar. Hanzal otu, Ebucehil karpuzu, (*Citrullus colocynthis*) 10a-21, 50a-16, ķ.otu 10a-8, 95a-18 (**ķebest**), (**ķevest**), (**ķübüste**)

ķarbaķ-ı hindī: Ar. Zambakgillerden bir çeşit bitki, ak çöpleme, (*Helleborus album*) 27a-20 (**ķīr baķşīr**)

ķardal: Ar. Hardal, (*Brassica nigra*) 17b-11 (**sipendān-i ķord**)

ķarned: Ar. (?), 66b-1 (**ķalhān**)

ķarpüz: Karpuz, (*Citrullus vulgaris*) 82a-16 (**baķraka**)

ķaşır otu: Hasır otu, kofalık otu, semer otu, zembil otu, (*Typha domingensis*) 14a-5, 27b-19, 72a-14, 94a-2 (**dūķ**), (**fāfir**)

ķaşşü'l-ķumār: Ar. Denbel otu, eşek marulı, kuzu gevreği (*Sonchus*)

- oleraceus*) 28a-3 (**kāhūher**),
(**kāhū-yı hār**)
- haşhâş: Haşhaş, (*Papaver
sommiferum*) 33b-5 (**ķardüz**)
- hatab ağacı: (?) 72a-19 (**gūzebān**)
- haţıl ağacı: (?) 21a-21, 52b-9 (**pādir**),
(**neşk**)
- hatmi: Ar. Hatmi, (*Althaea
officinalis*) 55b-20, 62a-4, 76b-
12, h. dür 36b-21 (**ġısl**)
- hayyu 'ālem: Ar. Sinir otu, (*Plantago
major*) 5b-12 (**lufiyā**) (**bustān
efrüz**)
- hevā civā: Eglükotu, (*Alkanna
tinctoria*) (93b-4 (**ġāje**)
- hezartere: (?) 78b-13 (**hezārdāru**)
- hilāf: Ar. Söğüt ağacı, (*Salix*) 16a-10
(**bīd**)
- hılşit: Yaban marulu, hindiba,
(*Cichorium endivia*) 15a-13
(**engujd**)
- hınna: Ar. Kına ağacı, (*Lawsonia
inermis*) 45a-5, 67b-12, h.dan
104b-6 (**reķāk** ve **reķūk**), (**rīķān**
ve **reķūn**)
- hınţiyana: <Çentiyāne (?) (*Gentiana
lutea*), 19a-3 (**kūşād**)
- hırbuķ: Ar. Harbak, Ak çöpleme
(*Helleborus album*) 44b-19
hırbuķ
- hırda': Ar. (?), 22b-4 (**bīdencīr**)
- hıyār: Ar. Hıyar, (*Cucumis sativus*)
30b-3, 34a-14, 40a-10, 46b-1,
87a-7, 87a-8, 91a-19, h.ı 15b-19,
h.ına 77b-15, 95a-19
- hıyār şenbe: Acur, (*Cassia fistula*)
87a-8 (hıyār şenbe)
- hindibā: Ar. Hindiba, Yaban marulu,
krş. hindibā, (*Cichorium endivia*)
30a-7
- hindistān ķozı: Hindistan cevizi,
(*Cocos nucifera*) 19a-4 (**gevz
hind**)
- hindübā: Ar. Hindiba, *krş. hindübā*,
(*Cichorium endivia*) 105a-20
(**kāsni**)
- hıbbāzı: Ar. Ebegümeçi, (*Malva
sylvestris*) 47a-15, 84a-17
(**penīrek**)
- hulbe: Ar. Çemen otu, (*Trigonella
foenum-graecum*) 107a-10 (**hur
kūy**)
- hurmā: Far. Hurma ağacının yemişi,
(*Phoenix dactylifera*) 19b-2, 33b-
8, 37b-2, 43b-14, 44b-7, 60a-12,
77b-9, 95a-18, h.dur 4a-21,
h.nuñ 87a-1
- hızaż: Ar. Topalak, kırkboğum,
(*Cyperus rotundus*) 54a-19, 72b-
3 (**hızul**) (**ġülān**)
- I
- ıflamur: Ar. İhlamur, (*Tilia
platyphyllos*) 94a-3
- ısrıġan: Isırgan otu, (*Urtica*) 96a-14
(**kezene**)
- ıssı ot: Biber, (*Piper*) 53b-17 (**pūlpūl**)
- İ

- igde: İğde, (*Elaeagnus angustifolia*) 14b-13, 17b-19, 50a-2, 68b-6, i.ağacı 46b-20, i.si 19b-20 (**vaşanğ**), (**pistenk**)
- iklîlü'l-melik: Ar. Koçboynuzu bitkisi, (*Melilotus officinalis*) 50a-11, 73a-20 (**şâhek**), (**mûkılûn**)
- ilan boncuğı: Dana ayağı, (*Arum maculatum*) 44b-6 (**lûf**)
- ineb: Ar. Üzüm, (*Vitis vinifera*) 20b-19 (**engür**)
- inebü's-ş-a'leb: Ar. İtüzümü, Böğürtlen, (*Solanum nigrum*) 26a-17, 80a-17 (**seg-engür**), (**engür-1 bâh**)
- isbitân: Far. Yüzerlik otu, (*Peganum harmala*) 14a-13 (**sipendân talh**)
- isbuğul: Far. Karniyarik otu ve tohumu, (*Plantago psyllium*) 3b-6, 53a-20 (**isbeğül**)
- isterenk: Far. Ebrü-yı sanem bitkisi, (*Mandragora autumnalis*) 46a-13, 49b-19 (**isterenk**), (**sitereng**)
- it boncuğı: İtüzümü, böğürtlen, (*Solanum nigrum*) 90b-3 (**sipid mühre**)
- it burnı: Yabani gül, kuş burnu, (*Rosa canina*) 19b-7 (**nemeksüd**) (**hemsud**) (**bîdencîr**)
- it hıyârı: Kırlarda biten bir çeşit bitki, (*Ecballium elaterium*) 10a-8, 10a-21 (**kebest**), (**kevest**) (**küpüstü**)
- it üzümü: Böğürtlen, (*Solanum nigrum*) 12b-13, 22b-4, 26a-17, 80a-17 (**bîdencîr**), (**seg-engür**), (**engür-1 bâh**)
- iyreltü: Eyreli otu, *krş. eyreli*, (*Pteridium aquilinum*) 78a-14 (**kîl dârü**)
- K**
- kâdmi: Ar. Hatmi çiçeğı, (*Althaea officinalis*) 28b-10 (**küzer**)
- kâfûr: Ar. Hindistanda yetişen bir ağaç, kâfûr otu, (*Camphorosma monspeliaca*) k.ile 76a-5
- kağula-i şağîre: Ar. Kakula otu, (*Elettaria cardomomum*) 27a-5 (**şümşîr**), (**şuşmîr**)
- kağulan: Deve dikenini, (*Carduus acarna*) 15a-20, 84b-12 (**bâd-âverd**), (**çerhe**)
- kağaağaç: Karaağaç, (*Ulmus*) 24a-21 (**derdâr**)
- kağaağaç: Böğürtlen (?) 6b-17 (**here-çüp**)
- ıssı ot: Karadut, (*Morus nigra*) 9a-8 (**hertût**)
- kağamuğ: Bir tür yaban eriğı, (*Berberis crataegina*) 60b-12, 91b-15 (**kejem**), (**siyâhçe**)
- kağbüz: Far. Karpuz, (*Citrullus vulgaris*) 32a-17, 85b-21 (**hârbuz**), (**hârbüze**)
- kağardaş kağı: Kardeşkanı ağacı, (*Calamus draco*) 66b-9, 69b-17 (**hün-i siyâvuşân**), (**şeyân**)

- karğa kavunu: Karga döleği, ebu cehil karpuzu, (*Ecballium elaterium*)10a-7 (**kebest**)
- karpuz: Far. Karpuz, (*Citrullus vulgaris*) 82a-16, 99b-1, 101a-18, 177b-15 (**batraka**), (**hindūvāne**)
- kaşnı: Yaban marulu, hindiba, (*Cichorum endivia*) 15a-13 (**engujd**)
- katır kuyruğu: Katırkuyruğu, (*Anagyris foedita*) 83a-19 (**bilezehre**)
- kaṭrān ağacı: Sedir ağacı, (*Cedrus libani*) 69b-12 (**şerbīn**)
- kaṭun tuzluğu: Hatun tuzluğu, diken üzümü otu, (*Berberis crataegina*) 49b-8 (**zirışk**)
- kavak: Kavak ağacı, (*Populus nigra*) 17b-11, 25b-20, 27b-10, 36b-20, 81b-2, 81b-7, 177b-2 ağacı 7b-3 (**gerab**), (**sipīd-dār**), ('ar' ar)
- kavun: Kavun (*Citrullus melo*) 85b-21 (**ḥarbūze**)
- kaya korusu: Kayakoruğu, (*Cedum acre*) 5b-11 (**lufiyā**)
- kayın: Kayın ağacı, (*Fagus orientalis*) 40a-12, 48b-7, 93b-20 (**ḥadeng**), (**gūş**), (**gūşe**)
- kaşnı: Kayısı, (*Prunus armeniaca*) 47b-9 (**tālānek**)
- kaysum: Ar. Ayvadana bitkisi, (*Achillea millefolium*) 64b-6 (**buy-ı māzerān**)
- kebābe: Ar. Bir çeşit biber, (*Piper cubeba*) 71a-7 (**ḳar fesyūn**)
- kebere: Ar. Gebre otu, kedi tırnağı, (*Capparis spinosa*) 28b-4 (**keber**)
- keçi boynuzu: Keçi boynuzu bitkisi ve meyvesi, (*Ceratonia siliqua*) 6b-17 (**ḥarnüb**)
- kekük otu: Kekik (*Origanum vulgare*) 26a-6 (**sa' ter**)
- kelem: Far. Lahana, (*Brassica oleracea*) 7b-14, 10a-11, 103a-2 (**ḥāy**)
- gendene otu: Yabani pırasa (*Allium porrum*) 5b-2 (**kenzenā**)
- kendir: Kendir otu, kenevir, (*Cannabis sativa*) 7b-14, 18b-20, 29a-15, 72a-11, 78a-5, 92a-8, 97a-14, 97a-3 (**kenbüre**), (**kenddāne**) (**kenev**)
- kene otu: Keneotu, (*Ricinus communis*) 42a-8 (**ḥurva'**)
- kenger: Far. Yaban enginarı, (*Gundelia tournefortii*) 18b-17, 29a-15, 32b-15, 101a-4 (**kengir-zed**)
- kenneb: Far. kenev, Kendir, (*Cannabis sativa*) 78a-5 (**kenev**)
- kerāviyā: Far. Karaman kimyonu, (*Carum carvi*) 84a-4 (**tıḳırda**)
- kerbi: Harbak, Ak çöpleme (*Helleborus album*) 44b-19 (**ḥurbuḳ**)

- kerdeme: Yun. Tere otu, (*Lepidium sativum*) 101a-3, 29b-7, k.si 105b-4 (**kiygîr/keygîr**), (**vende**)
- kerefes: Ar. Kereviz, krş. *kerefis*, (*Apium graveolens*) 63b-18
- kerefis: Ar. Kereviz, krş. *kerefes*, (*Apium graveolens*) 7b-14, 53b-10 (**keresb**), (**berâcil**)
- kerevir: (?) 13a-1, 16b-9 (**günde pîç**), (**çüb-nüred**), (**nüred**)
- kerevüz: Ar. Kereviz, krş. *kerefis*, *kerefes*, (*Apium graveolens*) 36b-14 (**kerefes**)
- kerevyâ: Ar.<Kerâviya, krş. *kerâviya*, Karaman kimyonu, (*Carum carvi*) 84a-4 (**tıkırda**)
- kesdene: Yun. Kestane, (*Castanea sativa*) 41b-17, 41b-19 (**şâhbelüt**), (**şehbulut**)
- kesfereti'l-birü: Ar. Baldırıkara, (*Aspelinum adianthum*) 63b-18 (**perri sipâd u şân**)
- keşne: Köşne, burçak, (*Vicia Leguminosae*) 95b-21 (**giriste**)
- keşüs: Ar. Kahkaha çiçeği, sarmaşık, (*Convolvulaceae*) 63b-20 (**berşen**)
- keşür: Far. Havuç, (*Daucus carota*) 89b-19, yaban k.inüñ 76b-20 (**zerde**)
- ketân: Keten bitkisi, (*Linum usitissimum*) krş. *kettân*, 25b-1, ketân tohumu 46b-16 (**bezrek**), (**zegîr**)
- kettân: Keten bitkisi, (*Linum usitissimum*) krş. *ketân*, 88b-8
- kezbüre: Far. Kişniş otu, kuzu kişnişi, (*Ferulago trachycarpa*) 33b-20 (**keşnîz**)
- keziye: Far. Ilgın ağacı, (*Tamarix*) 77b-21 (**gez mâzû**)
- kıcı: Gıcı, gıcığıcı otu, (*Silene alba miller*) 3b-8, 59b-1 (**bendevâ**), (**sırım**)
- kımar otı: (?) 22b-19 (**tîr**)
- kına: Ar. Kına bitkisi, (*Lawsonia inermis*) 4a-3 (**hına**)
- kınıl: İt üzümü, (*Solanum nigrum*) 12b-14 (**kâlanç**)
- kındıra: Bir çeşit çayır otu, hasır otu, (*Typha domingensis*) 14a-5, 88b-13, 91b-8 (**dûh**), (**süvâre /sivâre**)
- kışşâi'l-hımâr: Eşek hıyarı, yaban hıyarı, (*Ecballium elaterium*) 15b-20 (**pejend**), (**harhıyâr**)
- kızgan otı: Eyrelti otu, (*Pteridium aquilinum*) 39b-15 (**serheş**)
- kızıl söğüd: kızıl ağaç, (*Betulaceae*) 18a-9 (**teberzad**)
- kızıl tüderi: Kuş ekmeği, (*Polygonum bistorta*) 38b-6, 85b-21 (**hâ-keş**), (**hûbe**)
- kızılçuk: Kızılçuk meyvesi, (*Cornus sanguinea*) 12b-19, 49b-20, 55a-11 (**kerinc**), (**sürhek**), (**zuğl**)
- kimnün: Ar. Kimyon, (*Cuminum cyminum*) 90a-13 (**zîre**)

- kirās: Kiraz (*Cerasus avium*) 5a-6
(karāsıyā)
- kiren: Kızılıçık, (*Cornus sanguinea*)
67a-21 **(rāsen)**
- kişniç: Far. Kişniş otu, (*Coriandrum sativum*) 33b-20, 84a-4 **(keşniz)**
(taķide)
- koğalık: Hasır otu, (*Typha domingensis*) 33a-2, 53a-20
(simāz)
- kolun çedügi: yılan yaşadığı:
Danaayağı, (*Arum maculatum*)
56b-15 **(lüfel)**
- konaberi: (?) 54a-5,56a-2 **(temlül),**
(gamlül)
- koruq: Olgunlaşmamış ham üzüm,
93b-17 **(gürre)**
- kovan çiçegi: Kovan otu, (*Melisa officinalis?*) 4b-16, 44a-1, 60a-21, 64b-5 **(şüeylā), (berencāsef)**
(ķaysūm), (buy-ı māzerān)
- koyun gözi: Papatya, (*Matricaria chamomilla*) 56b-5 **(kūpel),**
(bābüne)
- koz: Far. Ceviz, (*Juglans regia*) 12a-5, 42a-13, 55a-16, 68b-10, 71b-2, 71b-5, 73b-17, 79a-19, 92b-9, 97b-7, 100a-9, 105b-1, k. içi 6b-6, k.1 11b-5, 19a-4, k.ıdur 85a-9, k.ıla 6b-4
- kozağı ağacı: Servi ağacı, (*Cupressus sempervirens*) 51b-3 **(gezmāzek)**
- kökнар: Far. Akçam ağacı, (*Abies cilicica*) 85a-9 **(çalgūze)**
- ķunduz taşığı dişi: Cavşir otu,
(*Ferula elaochytris*) 23a-19
(cündübıdester)
- ķuraz dikenı: (?) 58a-7 **(pejgam)**
- ķurbağa yoşuñı: (?) 85a-1 **(çeğzābe**
ve çeğzāve ve çeğzväre)
- ķurt bağı: Kurtbağı, (*Ligustrum vulgare*) 96a-2 **(gırmđāne)**
- ķurt ķulağı: Yılan yaşadığı,
danaayağı, (*Arum maculatum*)
56b-15 **(lüfel)**
- ķurudan: Luffaķ, kankusturan,
(*Mandragora officinalis*) 50a-10
(şābızek)
- ķuş itmegi: Kuş ekmeği, (*Polygonum bistorta*) 38b-6, 85b-21, 102b-4
(hā-keş), (hūbe), (tüzeri)
- ķuzı ķulağı: Kuzukulağı, (*Rumex acetosella*) 83b-16 **(terüşe)**
- kücüle: Far. Ak seliha, it boğan,
(*Apocynum erectum*) 5a-18,
41b-20 **(fāt)**
- kügem: Karamuk, (*Berberis crataegina*) 60b-12, 79b-5, 91b-15 **(kejem), (ālūce):**
- külgez: Ar.<ķulķas, Kulkas otu ve bu otun ilaç olarak kullanılan kökü,
(*Colocasia esculenta*) 36b-7
(ķulģas)
- kümmün: Ar. Kimyon, (*Cuminum eyminum*) 90a-13 **(zıre)**
- kümren: Yandak otu denilen bir bitki,
(*Ononis sinosa*) 89b-11 **(zāfe)**

kündürme: Gelincik çiçeği, (*Papaver rhoeas*) 18b-20 (**künd**)

kürâş: Çitlembik yemişi, (*Pistacia terebinthus*) 90b-2 (**sebzâne**)

L

labate: Far.<labada evelik, (*Rumex obtusifolius*) 62a-9 (**âfilûn**)

lâd ağacı: Far. Pamuk otu, (*Cistus creticus*),(?) 19a-6 (**lâd**)

laḥana: Yun. Lahana, (*Brassica oleracea*) 60b-13, 103a-2 (**kelem**), (**ḥây**)

lâle: Far. Lale çiçeği, (*Tulipa*) 27a-1 (**şakır**)

lavaṭe: Far.<labada evelik, (*Rumex obtusifolius*) 62a-9 (**âfilûn**)

lisânü'l-ḥamel: Ar. Sinirotu, bağa yaprağı, (*Plantago major*) 68b-11, 89b-15 (**sâredrân**), (**zebân bere**)

lisânü'ş-sevr: Ar. sığır dili, (*Anchusa officinalis*) 71a-19 (**kavzubân** ve **kavzuvân** ve **kavzufân**)

lisân-ı 'uşfûr: Ar. Biberiye, kuşdili, (*Anchusa officinalis*) 64a-17 (**bencüşke züvân** ve **bencüşke zübân**)

luffaḥ: Kurutan, kankusturan, (*Mandragora officinalis*) 50a-10 (**şâbîzek**)

M

ma' denûs: Yun. Maydanoz, (*Petroselinum crispum*) 47a-16 (**buyânek**)

mağdenûs: Yun. Maydanoz, (*Petroselinum crispum*) 7a-9 (**sezâb**)

maḥmûr çiçeği: Kadife çiçeği, horozibiği, (*Fumaria officinalis*) 31b-4 (**bustân efrûz**)

mantar: Yun. Mantar, (*Fungi*) 5a-21, 37b-10, 50a-14, 89a-3, m.dur 14b-3, 43a-11, 43a-11, 85a-10, 93b-19 (**kümâ**)

marılcuḡ: Harbak, Ak çöpleme (*Helleborus album*) 44b-20 (**ḥurbuḡ**)

marûl: Yun. Marul, (*Lactuca sativa*) 30a-7, 51b-17, 77b-13, ma 35b-6, m.1 28b-3 (**gûk**), (**kâhû**)

marulecu: Far.<mârçûpe, (?)74b-7 (**hilyûn**)

maştakî: Ar. Sakız, (*Pistacia lentiscus*) 97a-15, 98a-11 (**kine**), (**kibbe**)

maṭataḡ: Ar. (?)106b-18 (**mişnây**)

mendek: Far. Öd ağacı, (*Aquilaria agallocha*) 60b-2 (**kâşem**)

mercimek: Far. Mercimek, (*Lens culinaris*) 23b-13, 52b-6, 52b-7, 54a-2, 64a-15, 78a-20, 78b-3, 84a-2, 87a-16, 91b-20 (**ḥuşk ebzâr** ve **ḥuşk efzâr** ve **ḥuşk evzâr**), (**nersek**), (**nesk/nisk**), (**mercuvvu**), (**mencû**)

meredcen: Far. <merevcen, silcan, (*Smilax*) 74b-7 (**hilyûn**)

merilçu: Far. (?) 98b-11 (**marçûpe**)

- merrâr: (?) 80a-1 (**işteve**)
- mersin: Yun. Mersin ağacı ve yemişi, (*Myrtus communis*) 19a-15, 34b-15, 92a-8, 105a-9 (**müverd**)
- mirid: Far. Bir çeşit mantar, (?)14b-3 (**keşh**)
- misvâk: Ar. Misvak, (*Salvadora persica*) 46a-1 (**erâk**)
- mîşe: Far. Meşe, (*Quercus*) 35b-3
- mişmiş: Ar. Kayısı ağacı, kayısı, (*Armeniaca vulgaris*) 40b-6, 41a-6 (**merzen-cüş**)
- muql: Ar. Ak günlük, (*Boswellia carteri*) 71a-8 (**karğumân**)
- müntcüşe: Far. (?) 47a-11 (**peleng-müşk**)
- mürû: (?) 25b-1 (**zeğber**)
- mürdümük: Ak burçak, (*Lathyrus sativus*) 24b-5, 41a-4 (**destyâr**), (**mâş**)
- N**
- na' na': Ar. Nane, krş. na'ne (*Papaver rhoeas*) 82b-16, 82b-16 (**püzîne**)
- na' ne: Ar. Nane, krş. na'na' (*Papaver rhoeas*) 42a-10, 62a-20 (**na' na'**)
- nar: Far. Nar, (*Punica grantum*) 23a-16 (**cülnâr**)
- nârdîn: Yun. Sümbül, hint sümbülü, (*Nardostachys jatamansi*) 55b-1, 55b-4, 55b-5 (**sünbül**)
- nârenc: Far. Turunç, portakal, (*Citrus aurantium*) 13a-17, 52b-2 (**nareng**)
- nercis: Ar. Nergis, (*Narcissus jonquilla*) 37a-8 (**nergis**)
- nergis: Far. Nergis, fulya, (*Narcissus*) 73a-19 (**müzân**)
- nohüd: Far. Nohut, (*Cicer arietinum*) 23b-13, 60a-3, 70b-4, 105a-10, n.dur 54a-2 (**huşk ebzâr** ve **huşk efzâr** ve **huşk evzâr**)
- nişim: Ar. Susam, (*Sesamum indicum*) 19a-1 (**küncid**)
- nüfer: <Far. Nîlüfer (*Nymphaea*) 30a-20 (**nîlüfer**)
- O**
- oğlan aşı: Cavşir ağacı ve bundan elde edilen macun, (*Ferula elaeochytris*) 23a-11, 66a-16 (**cävşir**) (**herbeyân**)
- ot baldırı: (?) 87a-16 (**dânije**)
- Ö**
- öksün: Odunundan sarı boya çıkarılan bir çeşit çalı, ökse otu, burç, (*Viscum album*) 17b-15 (**sirind**)
- P**
- pambuk: Pamuk, (*Gossypium*) 110a-2 p.1 22a-14, 40b-7
- papadya: Far. Papatya, (*Matricaria chamomilla*) 56b-5 (**küpel**)
- paz: Far. Pazı bitkisi, (*Beta vulgaris*) 75a-10 (**pâzû**)
- pelemür otı: Far. Acımık, belemir, (*Cephalaria syriaca*) 6a-9 (**verķâ**)

peygamber çiçeği: Beşparmakotu, (*Potentilla reptans*) 64a-18, 69a-10 (**bintāfilūn**), (**semen**)

peyrek: Far. Ebem gümece, (*Malva sylvestris*) 84a-17 (**tūle**)

pirim: Far. Pirpirim, semiz otu, (*Portulaca oleraceae*) 70b-10 (**firfihin**)

pirpirim: Semiz otu, (*Portulaca oleraceae*) 28a-6, 53b-18, 63b-14, 65a-1, 81b-5, 82b-15, 86a-5, 89a-9, 96a-1, 96a-6 (**firfir**), (**pūhal**), (**per behen**), (**toħmekān**), (**buħle**), (**buħale**), (**ħurfe**), (**recl**)

püze: Far. Kavak ağacı, (*Populus nigra*) 81b-2 (**pūte**)

R

rāziyāne: Far. Rezene, (*Foeniculum vulgare*) 11b-5, 63a-15 (**bādyān**)

reyhān: Ar. Fesleğen, (*Ocimum basilicum*) 59a-18, 59b-12, 70a-3, 75a-6, r.a 59b-14, r.dan 46b-20, 70a-4 (**şāhperem** ve **şāhdem** ve **şāhsiperem** ve **şāhsipergam**)

rezyene: Far. Rezene, (*Foeniculum vulgare*) 89a-4 (**rāziyāne**)

ribās: Ar. Işgın otu, (*Rheum ribes*) 62b-18 (**uşebhūn**)

rişād: Tere, (*Lepidium sativum*) 83b-17 (**tere**)

S

şabr: Ar. Sabırlık otu, sarı sabır, (*Agave americana*) 3a-15 (**elvā**)

şadef: Sedef otu, (*Ruta graveolens*) 7a-7 (**sedāb**)

şakızlık ağacı: Sakız ağacı, (*Pistacia lentiscus*) 49a-2 (**ħincek**)

şakmuniyā: Ar. Bingöz otu, mahmudiye otu, (*Convolvulus scammonia*) 99a-11 (**maħmūde**)

şalāçe: Ar. (?), 77b-13 (**kāhū**)

şanavber: Çam ağacı (*Pinus*) 52b-9 (**neşk**)

şaramşak: Sarımsak, (*Allivum sativum*), krş, *sarımsak*, ş.ıla 6b-4

şaru ağaç: Zerdeçal, (*Cucurma longa*) 7a-5, 43a-6, 49b-18, 89b-18 (**zerde-çüb**), (**zerir**), (**şürtāğ**), (**sibrak**), (**zerde çüpe**)

şarımsak: Sarımsak, (*Allivum sativum*) , krş, *saramsak*, 26b-7, 32a-8, 91b-16, ş.dan 6b-6, ş. dögeci: 7a-16 (**sūz**)

şarmaşuk: Kahkaha çiçeği, (*Convolvulaceae*) 11a-19, 63b-20 (**pīç**), (**berşen**)

sa' ter: Ar. Kekik otu, (*Origanum vulgare*) 23b-20, 62a-12 (**ħalender**)

sefercel: Ar. Ayva, (*Cydonia vulgaris*), krş. *sefercil*, 82b-21, 101b-11 (**bih**), (**ābī**)

sefercil: Ar. Ayva, (*Cydonia vulgaris*), krş. *sefercel*, 101b-11 (**ābī**)

- sehmü'l-^çarz: Ar. Sığır mantarı, (*Tricholoma albobrunneum*) 61a-8 (**kör kendüm**)
- sergen: Sirgen, it üzümü, (*Chenopodium polyspermum*) 91a-9 (**sürütile**)
- sergi: (?) 9a-8 (**sürütile**)
- sergüle: Ar. Seylan kurşun kökü, (*Plumbago zeynalica*) 85b-14, 93a-12 (**hâmuşe**), (**şeytara**)
- sermağ: Ar. (?)91a-9 (**sürütile**)
- servî-i cebelî: Far. Selvi ağacı (*Cupressus sempervirens*) 27b-9 ('ar' ar)
- seyle: Ar. Kereviz otu, (*Apium graveolens*) 36b-14 (**kerefes**)
- sezâb: Sedefotu, (*Ruta graveolens*) 71a-4 (**fiycân**)
- şıçan dikenî: Tavşan kirazı, (*Ruscus aculeatus*) 12b-3 (**gevsec**)
- şıçan otu: Fare kulağı, (*Anagallis ervansis*) 50a-20 (**şek**)
- şığır dili: Sığırdili, (*Anchusa officinalis*) 71a-19 (**kavzubân** ve **kavzuvân** ve **kavzufân**)
- şığır gözi: Sarı papatya, (*Anthemis nobilis*) 60b-4 (**kâr çeşm**), (**bâbüne**)
- şığır kıyruğı: Sığırkuyruğı, (*Verbascum*) 60b-5, 99a-9 (**kârdum**), (**mâhî zehre**)
- şığır mantarı: Bir çeşit zehirli mantar, (*Tricholoma albobrunneum*) 60a-2 (**kör kendüm**)
- siriş: Ar. Siriş otu, Çiriş otu, (*Asphodelus*) 44b-11 (**pervâk**)
- sibreğ: Far.<sibrağ, Sarı ağaç, keten (*Linum usitatissium*) 49b-18 (**sibrağ**)
- sidre: Ar. Arabistan kirazı, kızılılık, (*Cornus*) 29a-9, 45b-3
- sigrek: Siğil otu, (*Heliotropium boraginaceae*) 83b-14 (**tohmîyâne**)
- sîlğ: Ar. Çükündür, pancar, (*Beta vulgaris-folliora*) 23a-16 (**çuğundur**)
- sinle: Ar. Kereviz otu, (*Apium graveolens*) 36b-14 (**kerefes**)
- sinâmeki: Ar. Sinameke otu, (*Cassia officinalis*) 4b-10 (**sinâ**)
- sincan: Karaçalı, (*Smilax*) 18a-12 (**ğırğad**)
- siñirlü yaprak: Sinir otu, (*Plantago major*) 56b-10, 89b-16, 90a-9 (**zebân bere**), (**zevân bere**)
- sipistân: Far. Sibistan ağacı, (*Cordia myxa*) 99a-11, (**muğâleğa**)
- sirgen: İt üzümü, sirkene otu, (*Chenopodiaceae*) 91a-8 (**sürütile**)
- soğan: Soğan, (*Allium cepa*) 31b-11, 83b-10, ş.1 35a-18, 54a-3 (**piyâz**)
- şorğun: Sepetçi söğüdü, (*Salix viminalis*) krş. şorğun, 63b-3, s. ağacı 95a-20 (**bân**), (**kebûde**)

şorğun: Sepetçi söğüdü, (*Salix viminalis*) krş. *şorğun*, 19a-14 (**müşkid**)

sögü otu: <süg, Tilkitaşağı, itkasarı, (*Orchis hircina*) 16b-13, 105a-8 (**herend**), (**katânikî**)

sögüd: Sögüt ağacı, (*Salix*) krş. *sögüt*, 18a-9, 65b-5, s. ağacına 50b-3

sögüt: Sögüt ağacı, (*Salix*) krş. *sögüt*, 16a-10, 70a-10, s. ağacına 9b-16, 47b-3 (**bid**)

şu teresi: Su teresi, (*Nasturtium officinale*) 35b-14 (**revās**)

su'd: Ar. Topalak otu, (*Cyperus rotundus*) 73a-17 (**müşk zemîn**)

sultân börki: Kadife çiçeği, horozibiği (*Fumaria officinalis*) 31b-5 (**bustân efrüz**)

sumak: Ar. Sumak bitkisi, (*Rhus coriaria*) 20a-3, 58a-18, 102a-21 (**tetirî**)

suşam: Ar. Susam, (*Sesamum indicum*) krş. *sūsen*, 3a-20, 19a-1, s. kepegidür 56b-3 (**küncid**)

sūsen: Ar. Susam, (*Sesamum indicum*) krş. *susam*, 38a-11, 38a-11, 70b- 5, s. yağı: 9b-15 (**peylekuş ve peyleküş**)

süksük: 43a-16, 43a-19, s. ağacı 42b-4 (**şürtâg**), (**tâg**)

sünbül: Ar. Sümbül otu, (*Hyacinthus orientalis*) 55b-4, 55a-20, 55a-20, 73b-12, s.e 87a-2, s.-i cu'lidür 55b-2, s.-i gūsāfir 55a-

21, s.-i hindî 55b-4, s.-i hindîdür 55a-21, s.-i iklitî 55b-1, s.-i rümî 47a-11, 55b-5, 99b-8, s.-i rümîdür 55b-1, s.-i tıbb 55a-21 (**sünbül**), (**nârdîn**)

Ş

şäh-terec: Far. Şahtere otu, (*Fumaria officinalis*) 82b-9 (**beniye**)

şeceretü'l-bak: Ar. Kara ağaç (*Ulmus*) 24a-21 (**derdâr**)

şeceretü'l-gârr: Ar. Defne ağacı, (*Laurus nobilis*) 9a-15 (**dehmsüt**)

şeftälü: Far. Şeftali, (*Persica vulgaris*) 18a-2, 77a-19, ş.dur 50a-17, 66b-16 (**şeftälüd**)

şehtere: Far. Şahtere, (*Fumaria officinalis*) 82b-9 (**beniye**)

şelcem: Ar. Şalgam, (*Brassica rapa*) 59b-21 (**şelgem**)

şeybetü'l-'acüz: Ağaç yosunu, (*Mescus aboreus*) 80a-3, 88b-1 (**üşne**), (**düvâle**)

şeyrenç-i Hindî: Far. Şahtere otu, (*Fumaria officinalis*) 102a-19 (**baytâra-i hindî**)

şeytarac: Far. Şahtere otu, (*Fumaria officinalis*) 85b-14, 102a-18 (**hâmuşe**)

şeyterec-i hindi: Far. Şahtere otu, (*Fumaria officinalis*) 27a-19 (**şir bahşir**)

şezec: Far. Şahtere otu, (*Fumaria officinalis*) 85b-14 (**hâmuşe**)

şibis: Far. Torak otu, dereotu, (*Anethum graveolens*) 9b-11 (**şıpt**)

şîle: (?) 78a-21 (**meriv**)

şimşād ağacı: (?) 35a-17 (**baqs**)

şir hışt: Far. Cavşir otu ve bundan elde edilen tıbbi bir zamk, (*Ferula elaeochytris*) 50b-3, 60a-20 (**feydūm**)

şuka'ā: Ar. kалуған: Deve dikenі, (*Cardus acarna*) 15a-20 (**bād-āverd**)

T

tablığu ağacı: Kızılsöğüt, kızılağaç, (*Betulaceae*) 18a-9 (**teberzad**)

tağ elması: (?) 56a-14 (**ketel**)

tağ erügi: Aliç, (*Crataegus*) 10b-17, 52b-10, 79b-5 (**ālūç**), (**nilk**) (**ālūce**)

tāne kıran: Harbak, Akçöpleme (*Helleborus album*) 44b-19 (**hırbuq**)

tarfā: Ilgın ağacı, (*Tamarix tetrandra*) 33b-19 (**gej**)

tarhūn: Ar. Tarhun otu, (*Artemisia dracunculus*) 31a-5, 59b-16, 70a-11 (**erenbij**) (**tarhūn**)

tatranbu: Oğul otu, (*Melissa officinalis*) 75a-9 (**bādrenbū**)

teke şakalı: Teke sakalı, (*Tragopogon porrifolius*) 32b-13 (**rış-boz**)

tere: Tere, (*Lepidium sativum*) 83b-17 (**tere**)

tetirī: Far. Tetiri otu, (*Rhus coriaria*) 15b-18, 20a-2, 45a-11 (**pürgend**), (**yazgand**), (**sumāk**)

tīnū'l-mahtūm: Ar. (?) 29a-5 (**gil-bemühr**)

tohmekān: Far. Semizotu, (*Portulaca oleracea*) 63b-15, 86b-5 (**per-behen**), (**hurfe**)

tomalan: Domalan, arap mantarı, (*Tumer aestivum*) 37b-10, 43a-11, 89a-3 (**ekāriş**), (**semārūg**), (**dive**)

toñuz erügi: Bir çeşit erik, (*Prunus spinosa*) 52b-10 (**nilk**)

toñuz otı: (?) 36a-6 (**serşas**)

topalaq: Kırkboğum, suut kökü, (*Cyperus rotundus*) 26a-7, 73a-17 (**sı'r**), (**müşk zemīn**)

torak otı: Dere otu, (*Anethum graveolens*) 4a-18, 9b-11, 9b-14, 18a-7, 104b-13 (**zūferā**), (**şıpt**), (**şivīt**), (**şevīd**) (**konaberis**), (**şivī**)

turunc: Far. Turunç, (*Citrus aurantium*) 71b-17, 73a-6

U

ubeyşerān: Ar. Bir çeşit kokulu ot, (?)60b-1 (**kāfür siperm**)

ud ağacı: Ar. T. Öd ağacı, (*Aquilaria agallocha*) 5a-11, 11a-1, 103a-12' u.na 5a-11 (**kipā**), (**elencüc**), (**dārbüy**)

udu'ş-şalīb: Ar. Ayı gülü, şakayık, (*Paoenia officinalis*) 5b-4 (**kehbāyā**)

‘unnâb igdesi: Kızıliğde, (*Sorbus aucuparia*) 19b-21 (**hemsud**)

‘uruğu’ş-şabğ: Ar. Zerdeçal, (*Cucurbita longa*) 89b-18 (**zerde çüpe**)

‘uşfur: Ar. Meşhur bir çiçek, yalancı safran, uspur, (*Carthamus tinctorium*) 27b-11, 95a-1, ‘u.uñ 95a-1 (**‘usfur**), (**kâjire**)

uşak: Uşak ağacı, (*Dorema ammoniacum*) 14b-3 (**kulh**)

uşhun: Işgın, ışkın, labada (*Rumex polygonaceae*) 35b-14, 35b-16, 102b-13 (**ribâs**), (**çögrî**)

Ü

ürüngül: <ülüngür, şeytan kabağı, ak asma, (*Ecballium elaterium*) 5a-2 (**fâşirâ**)

üşna: Ağaç yosunu, (*Mescus aboreus*) 88b-1 (**düvâle**)

üzerlik: Kokulu bir ot, üzerlik otu, (*Peganum harmala*) 17b-11, 17b-17, 31a-5 (**sipend**), (**sifend**)

üzüm: Üzüm, (*Vitis vinifera*) 8a-5, 9a-9, 20b-19, 25b-15, 31b-19, 34a-13, 34a-16, 35b-2, 38a-16, 38a-16, 40b-6, 40b-6, 45b-17, 51b-15, 67a-1, 82a-15, 91b-3, 105a-3, 105a-3, ü.çün 85a-4, ü.i 26a-17, 80a-17, ü.üñ 12b-13, 87a-1, ü. çekirdegi 5a-5, ü. dânesi 7b-7, 50b-19, ü. kabuğı 60a-8, ü. salkıımı 46b-5, ü.dur 60a-9, ü. Sapı, 13a-20 (**engür**)

V

veda‘: Ar. İtüzümü, böğürtlen itboncuğı, (*Solanum nigrum*) 90b-3 (**sipid mühre**)

Y

yabân hıyârı: Eşek hıyârı (*Ecballium elaterium*) 15b-20 (**pejend**)

yaban torağ otı: Kökü yenilebilen bir çeşit kokulu ot, (*Echinophora tenuifolia*) 88b-21 (**dinârüye**)

yandağ: Yandak, devdikenî, (*Ononis sinosa*) 33a-6, 95b-16 (**şütür-gâz**), (**kitre**)

yarpuz: Bir tür nane, (*Mentha pulegium*) 70a-20, 75a-7 (**ğalicen**), (**bâzerû**)

yasemîn: Far. Yasemin çiçeğı, (*Jasminium officinale*) 74b-15 (**yâsemen**)

yavşan: Eskiden mide hastalıklarında kullanılmış acı bir ot, veronika, (*Artemisia*) 49a-3, 87b-6, y.ile 56a-14 (**direnme**)

yebrücu’ş-şanem: (?) 46a-2 (**isterenk**)

yemişen: Aliç (*Crataegus rosaceae*) 4a-8 (**derrâ**)

yılan yaşduğı: Danaayağı, (*Arum maculatum*) 56b-15 (**lüfel**)

yılğun: Ilgın ağacı, (*Tamarix tetrandra*) 27a-11, 33a-8, 33b-19, 51b-2, 78a-15, y. ağacı 5a-17 (**kejâ**) (**gej**)

yılğun kuzacağı: Ilgın ağacı ve yemişi, (*Tamarix tetrandra*) 51b-2,

- 77b-21, 93a-21 (**gezmâzek**), (**gez mâzû**), ('**azabe**)
- yıyılakuc: Limon büyüklüğünde ve kavun gibi güzel kokan bir meyve, şamama, krş.
- yıyılankuc, (*Cucumis dudaim*) 76b-15, 92b-12 (**destembüye** ve **destenbüye**), (**şemâme**)
- yıyılankuc: Limon büyüklüğünde ve kavun gibi güzel kokan bir meyve, şamama, krş.
- yıyılakuc, (*Cucumis dudaim*) 87b-21
- yimişen: Alıç, (*Crataegus rosaceae*) 17a-5, 24a-19, 52b-10 (**dadd**), (**derr**), (**nemtuk**)
- yıyirün otı: (?) 40b-11 (**gendelâş**)
- yoşsul urğanı: Sarmaşık, (*Convolvulaceae*) 36a-21 (**ķasûs**)
- yonca: Yonca bitkisi, (*Trifolium*) 9b-5 (**sebüst**)
- yûsuf gülü: Kadife çiçeği, horoz ibiği (*Fumaria officinalis*) 31b-5 (**bustân efrûz**)
- yüzerlik: Ateşe atıldığı zaman çıtır çıtır ses çıkararak yanıp güzel bir koku yayan tohum, üzerlik, (*Peganum harmala*) 68b-16 (**sipendân**)
- Z**
- za^c ferân: Ar. Safran, (*Crocus sativus*) 58a-15, 60b-15, z.dur 67b-12 (**kümm**)
- zafni: Yun. Defne ağacı, (*Laurus nobilis*) 9a-15 (**dehmsût**)
- zanbak: Ar. Zambak, (*Lilium candidum*) 73b-18 (**nesteren** ve **nesterîn** ve **nesterdin** ve **nesrîn**)
- zaymurân: Ar. Yabani fesleğen, (*Ocimum basilicum*) 59b-14 (**şâhsiferem**)
- zayyân: Ar. Yasemin çiçeği, (*Jasminum officinale*) 74b-15 (**yâsemen**)
- zencefil: Ar. Hindistan ve Malezya'da kalın ve yumuşak köksaplı bir bitki, (*Zingiber officinale*) krş. *zencefîr*, *zencifîr*, 55a-12 (**zencîl**)
- zencefîr: Ar. Hindistan ve Malezya'da kalın ve yumuşak köksaplı bir bitki, (*Zingiber officinale*) krş. *zencefil*, *zencifir*, 44a-17 (**şingurf**)
- zencifir: Ar. Hindistan ve Malezya'da kalın ve yumuşak köksaplı bir bitki, (*Zingiber officinale*) krş. *zencefil*, *zencefîr*, 28a-14 (**ķimbâr**)
- zerdâlü: Far. <zerd-âlû, Zerdâli, (*Armeniaca vulgaris*) 40b-6, 41a-6, 44b-11, 47b-9, 50b-13 (**ķişmiş**) (**merzen-cüş**), (**berķûķ**), (**tâlânek**)
- zerde çüp: Far. Zerdeçal, (*Cucurma longa*) 60b-6 (**ķerkum**)
- zırniķ: Far. Zırniķ, sıçan otu, (*Anagalis arvensis*) 103b-16 (**zirâni** ve **zerini**)
- zu^c rûr: Ar. Dağ eriği, alıç, (*Crataegus*) 10b-17 (**âlûç**), (**kûhanc**)

züğäl: Ar. Kızılcık meyvesi, (*Cornus sanguinea*) 49b-20 **(sürhek)**

LATİNCE İSİMLERE GÖRE DİZİN

Abies cilicica: köknar	Arum maculatum: ilan boncuğı, yılan yaşduğı, kolun çedüğü, kırt kulağı
Acacia: âkâkiyâ	Artemisia dracunculus: tarhûn
Achillea millefolium: kıaysun	Artemisia: dermene, yavşan
Achillea: bure otı, pire otu, civan perçemi	Aspelinum adianthum: kesfereti'l- birü, baldırıkara
Acorus calamus: egir	Asphodelus: sirîş
Agave americana: şabr	Astragalus sarcocolla: anzarut, göz otı
Alkanna tinctoria: eglik, egliyük, hevâ civâ	Astragalus: geven
Allium cepa: şoğan	Berberis crataegina: kıaramuk, kıatun tuzluğı, eşir bâreş
Allium porrum: gendene otı, gerdene otı, cırcır, farâsiyün	Beta vulgaris: paz
Allivum sativum: şarımsak, şaramşak	Betavulgaris-folliora: çükündür, silık
Althaea officinalis: kâdmi, kıatmi	Betulaceae: kıızıl söğüd, kıablığü ağacı
Amygladus communis: bâdem	Boswellia carteri: mukı
Anagalis arvensis: zırniık, şıçan otı	Brassica nigra: kıardal
Anagyris foedita: kıatır kıuyruğı	Brassica oleracea: kelem, lahana
Anchusa officinalis: lisân-ı 'uşfûr, gâv zübân, lisânü's-sevr, sığır dili	Brassica rapa: şelcem
Anethum graveolens: şibis, kıoraık otı, kerefes, kerefis, kerevüz, seyle, sinle	Buxus sempervines: çimşir
Anthemis nobilis: bahâr, şığır gözi	Caesalpinia echinata: kıaıkam ağacı
Apocynum erectum: kücüle	Camphorosma monspeliaca: kâfûr
Aquilaria agallocha: mendek, 'ud ağacı	Cannabis sativa: çedene, kenneb, kendir
Armeniaca vulgaris: mişmiş, zerdâlü	Capparis spinosa: kebere
	Cardaus acarna: kıaluğan, şuka'â
	Cardonine amara: Acı tere

Carthamus tinctorium: ‘uşfur, ‘aşbur	Commiphora opobalsamum: belesân
Carum carvi: kerâviyâ, kerevyâ	Conium maculatum: baldıran
Cassia fistula: hıyâr şenbe	Convolvulaceae: şarmaşuk, yoşsul urğani, keşüs
Cassia officinalis: sinâmeki	Convolvulus scammonia: saşmuniyâ
Castanea sativa: kesdene	Cordia myxa: sipistân
Cedum acre: kaya çoruğı	Coriandrum sativum: kişniç
Calamus draco: çardaş çanı	Cornus sanguinea: kiren
Cedrus libani: çatrân ağacı	Cornus sanguinea: kızılçuk, züğâl
Cephalaria syriaca: pelemür otı	Cornus: ergen, sidre
Cerasus avium: kirâs	Crataegus: aluc, tağ erügi, zu‘rür
Ceratonia siliqua: keçi boynuzu	Crataegus rosaceae: yemişen, yimişen
Cercis siliquastrum: ercüvan	Crocus sativus: za‘ferân
Chenopodium polyspermum: sergen	Crocus cantellatus: çigdem
Chenopodiaceae: sirgen	Cucumis dudaim: yıylakuc, yıylankuc,
Cicer arietinum: nohūd	Cucumis sativus: hıyâr
Cichorium endivia: hindübâ, güneyik, çaşnı, hindibâ, hılşit	Cucurma longa: zerde çüp, şaru ağaç, ‘uruğu’ş-şabğ
Cinnamomum: dâriçini	Cuminum eyminum: kimnün, kümün
Cistus creticus: lâd ağacı	Cupressus sempervirens: çozacı ağacı
Citrullus colocynthis: ebū cehil çarpuzı, çanzal	Curcuma zedoaria: cedvâr
Citrullus melo: çavun	Cyclamen coum: deve çabanı
Citrullus vulgaris: karbüz, çarpuz, çarpüz	Cydonia ablonga: ayva
Citrus aurantium: nârenc, turunc	Cydonia vulgaris: sefercel, sefercil
Citrus medica(?): baçurı	Cynodon dactylon: ayrıç otı
Cocus nucifera: hindistân çozı	Cyperus rotundus: su‘d, çopalak, çuzaz
Colocasia esculenta: külgez	

Daucus carota: keşür	maḥmūr çiçeği, beg börki, emîr-i ‘āşikān, cemācim
Dorema ammoniacum: Uşak	
Ecballium elaterium: it hıyārı, ürüngül, qarğa kavunu, kışşāi'l- hımār, yaban hıyārı	Fungi: mantar
Echinophora tenuifolia: çöçük	Gentiana lutea: hımtıyana
Elaeagnus angustifolia: igde	Geum urbanum: ‘anber
Elettaria cardomomum: kaçula-i şāğire	Glycyrrhiza glabra: buyan otı
Equisetum arvense: herec, felez	Gossypium: pamuk
Eryngium: eşek diken	Gundelia tournefortili: kenger
Espilus germanica: döngel	Gypsophila: çoğan
Euphorbia officinarum: ferbiyün, ferbüyün, ferfiyün	Heliotropium boraginaceae: sigrek
Euphorbia: efriyün	Helleborus album: ħarbağ-ı hindî, tāne kıran, ħırbuğ, kerbi, marılcuğ
Fagus orientalis: ħadeng, kayın ağacı, kayın,	Hordeum murinum: çetük otı
Ferula assa-foetida: encüdān	Hyacinthus orientalis: sünbül
Ferula elaeochytris: oğlan aşı, şır ħışt, kündüz taşığı dişi	İnula helenium: anduz
Ferula szowitsina: güneşber	Jasminium officinale: yasemīn, zayyā
Ferulago trachycarpa: kezbüre	Juglans regia: koz
Ficus carica: encir	Junperus: ardıc, arduc
Foeniculum vulgare: rāziyāne, rezyene	Lactuca sativa: marul
Fractus milli: dārū	Lathyrus sativus: mürdümük, derca‘
Fumaria officinalis: şehtere, şeytarac, şezec, şāh-terec, şeyrenç-i hindî, şeyterec-i hindi, yūsuf güli, sultān börki, ħayyü'l-‘ālem,	Laurus nobilis: zafni, dāfni, şeceretü'l-gārr
	Lawsonia inermis: ħınna, kına
	Lens culinaris: mercimek
	Lepidium sativum: kerdeme
	Lignum ebeni: abanos
	Ligustrum vulgare: kırt bağı
	Lilium candidum: zanbağ

Linum usitatissimum: sibrek	Ocimum basilicum: reyḥān, yabani fesleğen
Linum usitissimum: ketān, kettān	Ononis sinosa: kümren, yandağ
Lolium temulentum: erz, delüce	Orchis hircina: söğü otı, dilgü taşığı
Malva sylvestris: ḥubbāzī, ebem gümece, peyrek	Origanum vulgare: sa' ter, güyegü otı, kekük
Mandragora autumnalis: ebrū-yı şanem, isterenk	Oryza sativa: birinç
Mandragora officinalis: kırudan, luffaḥ	Paoenia officinalis: 'udu'ş-şalīb
Matricaria chamomilla: papadya, babadye, bābūnec, bābūne, koyun gözi	Papaver rhoeas: na' na', na' ne, ayu güli, gelincük, küdürme
Melilotus officinalis: iklilü'l-melik, badrāncbüye, bād renbūd, bādrenbe, şatranbu	Papaver somniferum: ḥaşḥaş
Melisa officinalis: kıovan çiçeği	Peganum harmala yüzerlik, isbitān, üzerlik
Mentha pulegium: yarpuz	Persica vulgaris: şeftālū
Mescus aboreus: şeybetü'l-'acüz, üşna	Petroselinum crispum: mağdenūs, ma' denūs
Morus nigra: kara tut, böğürtlen	Phoenix dactylifera: ḥurmā
Myrtus communis: mersin	Pimpinella anisum: anīsūn
Lepidium sativum: tere, rişād	Pinus: çam ağacı şanavber
Narcissus: 'abher, nergis, nercis	Piper cubeba: kebābe
Nardostachys jatamansi: nārdīn	Piper: büber, fülful, ıssı ot
Nasturtium officinale: şu teresi	Pistacia lentiscus: maştakī, sağızlık ağacı,
Nerium oleander: ağı kıanduz	Pistaciae terebinthus: kürāş, ḥabbetü'l-ḥazra
Nigella damascena: çörek otı	Pistacia vera: fıstık
Nymphaea: nūfer	Plantago: bezr-i kıaḥḥūna, bağı yaprağı
Ocimum: badrak, bādruc	Plantago major: ḥayyu 'ālem, siñirlü yaprak, lisānū'l-ḥamel
	Plantago psyllium: isbuğul

Platanus orientalis: benūs, çenār, çınar	Ruscus aculeatus: sıçan dikenini, el- lürç
Polygonum bistorta: kızıl tüderi, kuş itmeği, hakeşi	Ruta graveolens: feycer, şedef otu, sezāb
Plumbago zeynalica: sergüle	Salix: söğüt, söğüd, hilāf
Poenia officinalis: fāvāniyā	Salix viminalis: şorhun, şorkun
Polypodium vulgare: besfāyic	Salvadora persica: misvāk
Populus nigra: pūze, kavaq,	Sarcopoterium spinosum: çakır dikenini
Portulaca oleracea: baqlatü'l hamka, tohmekān, pirim, pırpırım,	Secale cereale: çavdar
Potentilla reptans: peygamber çiçeği, biş parmakotu	Sesamum indicum: suşam, süsen, nişim
Prunus armeniaca: kayşı	Silene alba miller: kıcı
Prunus domestica: erik, erük	Smilax: meredcen, sincan
Prunus spinosa: gügem erük, toñuz erüğü	Solanaceae: çeşmek
Pteridium aquilinum: iyreltü, eyrelti, kızğan otu	Solanum melongana: badılcın, bādincān
Punica granatum: cülnār, nār	Solanum nigrum: it üzümü, kınbıl, ‘inebü’ş-şaleb, veda’, itboncuğı
Quercus: bellüt, mişe, balamuğ	Sonchus oleraceus: haşşü'l-ħumār denbel otu, eşek marulı
Rheum ribes: ribās, eşhün	Sorbus aucuparia: ‘unnāb igdesi
Rhus coriaria: sumaq, tetiri	Tamarix tetrandia: ‘azābe, yılğun kuzacı, yılğun, tarfā
Ricinus communis: bīd encir, keneot	Tamarix: keziye
Rosa canina: gülef, gül, it burnı	Tilia platyphyllos: ıflamur
Rubus rosaceae: böğürtlen	Tragopogon porrifolius: Teke şakalı
Rumex acetosa: lavaçe	Tribulus terrestris: demür dikenini
Rumex acetosella: kuzı kulağı	Tricholoma albobrunneum: şıgır mantarı, sehmü'l-‘arz
Rumex obtusifolius: evelik, lavaçe, labāçe	
Rumex polygonaceae: uşhun	

Trifolium: yonca	Vicia sativa: burçak
Trigonella foenum-graecum: hülbe	Vigna sinensis: bögrülce
Triticum aestivum: buğday	Viola tricolor: benefşeç, benefşe, benefşi
Tulipa: lüle	Viscum album: öksün
Tumer aestivum: tımalan	Vitis vinifera: üzüm, 'ineb
Typha domingensis: kındıra, haşır otı, koğalık	Zelkova carpiniifolia: azād ağacı
Ulmus: çikrek, şeceretü'l-bak, kara ağaç	Zingiber officinale: zencefil, zencifir, zencefir
Urtica: ışırğan	
Verbascum: şıgır kıuyruğı	
Viburnum opulus: girebolı	
Vicia Leguminosae: keşne	

KAYNAKLAR

- Aksan, Doğan; *Türkçenin Sözcükleri*, Engin Yayınları, Ankara, 1996.
- Baytop, Turhan; *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu yayınları Ankara 1994.
- Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*; Birim Yayınları, İstanbul 1993.
- Büyük Türkçe-Farsça Sözlük*; Birim Yayınları, İstanbul, 1993.
- Canpolat, Mustafa; "XIV. Yüzyılda Yazılmış Değerli Bir Tıp Eseri Edviye-i Müfrede", *Türkoloji Dergisi C.V*, S. 1, Ankara 1973, s. 21-29
- Clauson, Sir Gerard; *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth- Century Turkish*, Oxford, 1972
- Devellioğlu, Ferit; *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara 1970.
- Eraslan, Kemal; "Eski Bir Belâgat Kitabı", Birinci Milli Türkoloji Kongresi, Tebliğler, İstanbul 1980.
- Farshid E.K.; *The English Persian Dictionary*. Reprinted by Eghbal Publications, Tehran-İran 1988.
- Kaşgarlı Mahmut; *Divan ü Lügati't-Türk*, Çev. Besim Atalay, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1985

- Kaynak, G.-Daşkın R.-Yılmaz Ö.; *Bursa Bitkileri*, Uludağ Üniv. KETAM Yay. Bursa 2005
- Meninski, Franciscus a Mesgnien; *Thesaurus Linguarum Orientalium Turcicae-Arabicae-Persicae*, Simurg Yay. İstanbul,2000
- Olgun, İbrahim-Dırahşan, Cemşid;*Türkçe-Farsça Sözlük*. İranian Culture Foundation 109, 1970.
- Ölmez, Mehmet; “Türk Dillerinin Sözlükleri ve Türk Sözlükçülüğü”, Uygulamalı Dil bilim Açısından Türkçenin Görünümü, Dil Derneği Yay., Ankara 1994, s.88-100.
- Önler, Zafer; “XIV. ve XV. Yüzyıl Anadolu Türkçesi Botanik Terimleri. Journal of Turkish Studies”, Türklük Bilgisi Araştırmaları, Volume 14-1990, Fahir İz Armağanı, Harward 1990.
- Öz, Yusuf; *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1996.
- Steingass, F.; *Persian-English Dictionary*, İnan University Press, Routledge-Kegan Paul London, Boston, Melbourne and Henley 1977.
- Şemseddin Sami; *Kâmûs-ı Türkî*.; İstanbul 1305.
- Şükün, Ziya; *Farsça-Türkçe Lugat, Gencine-i Güftar Ferheng-i Ziya*, Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1984.
- Tarama Sözlüğü*, I-VIII. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1963- 1977.
- Yetiş, Kazım; “XVI. yy Başlarında Yazılmış Bir Kava'id-i Şi'riyye Risālesi”, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, S.XXIX, İstanbul 2000.